

Sygn. akt III KK 150/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 18 października 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Gierszon

SSN Andrzej Tomczyk

Protokolant Łukasz Biernacki

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jacka Radoniewicza
w sprawie M. T.

skazanego z art. 178a § 4 k.k. i art. 244 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 18 października 2016 r.,

kasacji, wniesionej przez Ministra Sprawiedliwości - Prokuratora Generalnego na
niekorzyść

od wyroku Sądu Okręgowego w T.

z dnia 14 stycznia 2016r., sygn. akt IX K (...),

zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w G.

z dnia 14 września 2015 r., sygn. akt II K (...),

**uchyla pkt I lit. a i b zaskarżonego wyroku i przekazuje sprawę
w tym zakresie do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu
w T.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 września 2015 r., sygn. akt II K (...), Sąd Rejonowy w G. uznał M. T. za winnego tego, że „w dniu 17 czerwca 2015 roku w G. będąc w stanie nietrzeźwości wynoszącym 0,36 mg/l alkoholu w wydychanym powietrzu oraz wbrew orzeczonemu prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w B., z dnia 25 marca 2015 roku zakazowi prowadzenia pojazdów mechanicznych kategorii A oraz motorowerów i skuterów na okres 1 roku obowiązującego od dnia 2 kwietnia 2015 roku, sygn. akt VII K (...), kierował pojazdem mechanicznym motorowerem marki Rhon LH 50, nr rej. (...) po drodze publicznej będąc uprzednio prawomocnie skazanym wyżej wymienionym wyrokiem za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości”, tj. przestępstwa określonego w art. 178a § 4 k.k. i art. 244 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i za to wymierzył mu karę 4 miesięcy pozbawienia wolności (pkt I wyroku). Nadto, orzekł wobec oskarżonego: na podstawie art. 42 § 3 k.k. środek karny zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio (pkt II wyroku) oraz na podstawie art. 49 § 2 k.k. świadczenie pieniężne w wysokości 10.000 zł na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej (pkt III wyroku). M. T. obciążony został również opłatą sądową oraz wydatkami poniesionymi w sprawie (pkt IV).

Orzeczenie to osobistą apelacją zaskarżył w całości oskarżony. Zarzucił w niej: „obrazę przepisów postępowania tj. art. 4 k.k. poprzez zastosowanie nowej ustawy, gdy tymczasem należało zastosować ustawę obowiązującą poprzednio, tj. ustawę obowiązującą w chwili popełnienia przestępstwa ze względu, iż była względniejsza dla sprawcy”, ewentualnie (na podstawie art. 438 pkt. 4 k.p.k.) „rażącą niewspółmierność orzeczonego świadczenia pieniężnego w wysokości 10.000 złotych na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w sytuacji, gdy art. 49 § 2 k.k. przewiduje fakultatywne orzeczenie środka pieniężnego w wysokości nie przekraczającej 60.000,00 złotych, a okoliczności sprawy przemawiały za odstąpieniem od wymierzenia środka ewentualnie wymierzenia go w znacznie niższej wysokości”.

Również w oparciu o art. 438 pkt. 4 k.p.k. wyrokowi temu zarzucił:

- 1) „rażącą niewspółmierność kary przez orzeczenie kary 4 miesięcy pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania;
- 2) rażącą niewspółmierność środka karnego przez orzeczenie zakazu

prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio, choć okoliczności sprawy przemawiały za wymierzeniem kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz środka karnego w niższej wysokości”.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty wniósł o „uchylenie zaskarżonego wyroku i odmiennie orzeczenie co do istoty sprawy, poprzez wymierzenie kary pozbawienia wolności z warunkowym jej zawieszeniem oraz środków karnych w mniejszej wysokości”, ewentualnie ”uchylenie powyższego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpatrzenia”.

Sąd Okręgowy w T. po rozpoznaniu tej apelacji wyrokiem z dnia 14 stycznia 2016 r., sygn. akt IX Ka (...):

- I. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że:
 - a) uchylił go w pkt II i na podstawie art. 42 § 2 k.k. w zw. z art. 4 § 1 k.k. orzekł wobec oskarżonego zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 5 lat,
 - b) w pkt III jako podstawę orzeczenia przyjął przepis art. 49 § 2 k.k. w zw. z art. 4 § 1 kk i obniżył orzeczone wobec oskarżonego świadczenie pieniężne do wysokości 1000 zł,
 - c) uchylił pkt IV wyroku;
- II. w pozostałym zakresie tenże wyrok utrzymał w mocy;
- III. zwolnił oskarżonego od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych za obie instancje i poniesionymi w procesie wydatkami obciążył Skarb Państwa.

Kasację od wyroku Sądu odwoławczego wniósł w dniu 18 kwietnia 2016 r., na podstawie art. 521 § 1 k.p.k., Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny. Zaskarżając powyższe orzeczenie w pkt I na niekorzyść skazanego zarzucił w niej: „rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie prawa materialnego, a mianowicie: - art. 4 § 1 k.k. polegające na uznaniu, że w stosunku do oskarżonego M. T. skazanego za popełnienie występku z art. 178a § 4 k.k., który miał miejsce 17 czerwca 2015 roku należy zastosować ustawę obowiązującą poprzednio jako względniejszą dla sprawcy, a w konsekwencji orzeczono na podstawie przepisów:

- art. 42 § 2 k.k., poprzez orzeczenie na jego podstawie środka karnego w postaci zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych na okres 5 lat w

sytuacji, kiedy przepis ten w brzmieniu obowiązującym od dnia 18 maja 2015 roku nie dotyczył sprawców występku z art. 178a § 4 k.k., wobec których taką podstawę prawną orzeczenia środka karnego winien stanowić przepis art. 42 § 3 k.k. przewidujący obowiązek orzeczenia dożywotniego zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych,

- art. 49 § 2 k.k., uchylonego w dniu 30 czerwca 2015 r. poprzez wadliwe orzeczenie świadczenia pieniężnego, w wysokości niższej od najniższej kwoty przewidzianej w tym przepisie, zamiast na podstawie 43a § 2 k.k., podczas gdy w datach wyrokowania przez sądy I i II instancji właściwą podstawą do orzekania w tym zakresie był przepis art. 43a § 2 k.k. zawierający tożsame unormowanie prawne z uprzednio uchylonym art. 49 § 2 k.k.” (treść jak w oryginale).

Przy tak sformułowanym zarzucie skarżący wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w T. do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Złożona z zachowaniem terminu określonego w art. 524 § 3 k.p.k. kasacja Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego jest w sposób oczywisty zasadna trafny okazał się bowiem podniesiony w niej zarzut rażącego naruszenia prawa materialnego – art. 4 § 1 k.k., które to naruszenie miało bez wątpienia istotny wpływ na treść poddanego kontroli kasacyjnej wyroku Sądu Okręgowego w T. Sąd ten, co lojalnie przyznał w pisemnych motywach orzeczenia, dokonał zmiany zaskarżonego zwykłym środkiem odwoławczym wyroku Sądu pierwszej instancji w uwzględnieniu podniesionego w apelacji zarzutu obrazy art. 4 § 1 k.k., w sytuacji, gdy w sprawie nie wystąpiły okoliczności uzasadniające zastosowanie przewidzianej w powołanym przepisie regulacji.

Zgodnie z art. 4 § 1 k.k. jeżeli w czasie orzekania obowiązuje ustawa inna niż w czasie popełnienia przestępstwa, stosuje się ustawę nową, jednakże należy stosować ustawę obowiązującą poprzednio, jeżeli jest względniejsza dla sprawcy. W świetle takiej treści wskazanego przepisu nie ulega wątpliwości, że warunkiem *sine qua non* jego zastosowania jest odmiennność stanów prawnych obowiązujących w chwili czynu i w chwili orzekania, bowiem to dopiero otwiera możliwość oceny względności poszczególnych ustaw.

W przedmiotowej sprawie w przypadku środka karnego określonego w art. 39 pkt 3 k.k. w postaci zakazu prowadzenia pojazdów sytuacja taka nie wystąpiła.

Przypisany skazanemu M. T. czyn z art. 178a § 4 k.k. popełniony został w dniu 17 czerwca 2015 r. W tym czasie treść art. 42 § 3 k.k. obligowała sąd do orzeczenia – wobec sprawcy przestępstwa stypizowanego w powołanym wyżej przepisie Kodeksu karnego – zakazu prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych dożywotnio, chyba że zachodził wyjątkowy wypadek, uzasadniony szczególnymi okolicznościami. Takie unormowanie wynikało z nowelizacji art. 42 § 2-4 k.k. dokonanej ustawą z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015, poz. 541) – art. 1 pkt 1. Wobec treści art. 9 tej ustawy ogłoszonej w dniu 17 kwietnia 2015 r. regulacja ta weszła w życie w dniu 18 maja 2015 r., a więc obowiązywała zarówno w chwili czynu jak i w datach wyrokowania przez sądy pierwszej (14 września 2015 r.), jak i drugiej (14 stycznia 2016 r.) instancji. Poza sporem jest więc, że w tym wypadku nie było podstaw do zastosowania reguły intertemporalnej określonej w art. 4 § 1 k.k., a tym samym do zmiany wyroku Sądu Rejonowego w G., który swoje orzeczenie w przedmiocie omawianego środka karnego słusznie oparł o przepis art. 42 § 3 k.k.

Nieco odmiennie potraktować należy kwestię orzeczenia świadczenia pieniężnego, aczkolwiek i w tym zakresie trafna jest konstatacja autora kasacji o uchybieniu przez sąd *ad quem* normie art. 4 § 1 k.k.

Rozstrzygając reformatoryjnie we wskazanym przedmiocie i obniżając orzeczone przez sąd *meriti* na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej świadczenie pieniężne w kwocie 10.000 zł do kwoty 1.000 zł, Sąd odwoławczy zastosował art. 49 § 2 k.k. w brzmieniu nadanym przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 12 lutego 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz ustawy – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 10, poz. 227), zgodnie z którym w wypadku skazania sprawcy m.in. za przestępstwo określone w art. 178a k.k. sąd mógł orzec świadczenie pieniężne w kwocie do 60.000 zł. Przeoczył, że – podobnie jak w wypadku art. 42 § 3 k.k. – i ten przepis znowelizowany został powołaną już wyżej ustawą z dnia 20 marca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (art. 1 pkt 4) i od dnia 18 maja 2015 r. przewidywał nie tylko obligatoryjne orzeczenie świadczenia

pieniężnego, lecz również określoną jego dolną granicę, która w wypadku przestępstw z art. 178a § 4 k.k. przewidziana została jako co najmniej 10.000 zł (art. 49 § 2 *in fine* k.k.). Oczywiście jest też, że taka treść wskazanego przepisu obowiązywała w dniu 17 czerwca 2015 r., a więc w czasie gdy oskarżony dopuścił się zarzuconego mu i następnie przypisanego czynu zabronionego kwalifikowanego m.in. z art. 178a § 4 k.k.

Nie można jednocześnie przeoczyć, że w chwili orzekania przez sądy obu instancji art. 49 § 2 k.k. już nie obowiązywał. Było to skutkiem wcześniejszej nowelizacji Kodeksu karnego dokonanej ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2015, poz. 396), która w zakresie omawianej w tym miejscu regulacji weszła w życie w dniu 1 lipca 2015 r. (art. 29). Nie oznaczało to jednak, że świadczenie pieniężne, o którym była poprzednio mowa w art. 49 § 2 k.k. zostało wyrugowane z polskiego systemu prawnego. Wprawdzie w art. 1 pkt 22 tej ustawy nowelizacyjnej uchylono w całości art. 49 k.k., wszelako jednocześnie po art. 43 k.k. dodano art. 43a-43c (art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 20 lutego 2015 r.), z których art. 43a § 2 k.k. otrzymał identyczne brzmienie jak uchylony art. 49 § 2 k.k.

W tym stanie rzeczy nie budzi wątpliwości, że nie wchodziło w grę odwołanie się do reguły z art. 4 § 1 k.k., zaś błędy obu orzekających w tym wypadku sądów (w tym również Sądu pierwszej instancji) polegały na nieuwzględnieniu w chwili orzekania obowiązującego wówczas art. 43a § 2 k.k. (art. 49 § 2 k.k. obowiązujący *tempore criminis* nie był względniejszy dla sprawcy przewidując identyczne rozwiązanie), przy czym uchybienie Sądu odwoławczego było dalej idące, sprowadzało się bowiem do zastosowania ustawy, która nie obowiązywała nie tylko w chwili wyrokowania w instancji *ad quem*, lecz także w dniu 18 czerwca 2015 r., a więc w chwili czynu.

Rażące naruszenie art. 4 § 1 k.k. miało przy tym – jak to zauważono na wstępie – istotny wpływ na kształt zaskarżonego wyroku, skutkowało bowiem takim ukształtowaniem orzeczeń o środku karnym i świadczeniu pieniężnym, które nie uwzględniły obowiązujących w tym zakresie regulacji o charakterze obligatoryjnym.

Implikowało to uchyleniem wyroku Sądu Okręgowego w T. w zakresie pkt I lit a i b, oraz przekazaniem sprawy w tej części do ponownego rozpoznania sądowi

odwoławczemu. Jednocześnie uznano za niedopuszczalne uchylenie pkt I lit. c zaskarżonego wyroku. Zawarte w tym miejscu rozstrzygnięcie pozostawało w immanentnym związku z orzeczeniem Sądu drugiej instancji zawartym w pkt III jego wyroku (orzeczenie o kosztach postępowania za obie instancje oraz o wydatkach), które nie zostało objęte wniesioną na niekorzyść skargą kasacyjną Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego. Tym samym zawarte w pkt IV wyroku Sądu Rejonowego orzeczenie o kosztach, uchylone przez Sąd Okręgowy, nie mogłoby zapaść w innej postaci niż ta jaka wynikała z pkt III wyroku sądu *ad quem*. Przeszkodą do rozstrzygnięcia przez sąd kasacyjny w zakresie zgodnym z wnioskiem autora kasacji, a więc uchyleniem również pkt I lit. c wyroku Sądu odwoławczego była reguła *reformationis in peius* wynikająca z art. 434 § 1 pkt 2 i 3 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k., a w ponowionym postępowaniu sprzeciwiałby się temu z art. 443 k.p.k.

Procedując powtórnie w zakresie w jakim nastąpiło przekazanie Sąd Odwoławczy rozpozna pozostałe (poza obrazą art. 4 § 1 k.k.) zarzuty apelacji oskarżonego dotyczące środka karnego – zakazu prowadzenia pojazdów mechaniczny oraz świadczenia pieniężnego.

Kierując się omówionymi względami orzeczono jak w części dyspozytywnej wyroku.

rg